

потребують належного методологічного, методичного й організаційного забезпечення. Застосування у системі управління фінансового планування сприятиме підвищенню прибутковості підприємств та їх конкурентоспроможності, покращенню регулювання підприємствами, збільшенню надходжень до державного і місцевих бюджетів.

Дослідження проблеми фінансового планування свідчить про те, що лише створення надійної і гнучкої системи управління фінансами, спрямованої на вирішення питань бюджетної, кредитної та інвестиційної політики, дасть змогу підприємствам суттєво підвищити фінансову безпеку і ефективність своєї діяльності. У свою чергу, запровадження ефективної системи фінансового планування, складання якісних фінансових планів потребують належного методологічного, методичного й організаційного забезпечення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бланк И.А. Управление активами / И.А. Бланк. – К. : «Ника-Центр», 2000. – 720 с.
2. Бригхем Е. Финансовый менеджмент / Е. Бригхем, Л. Гапенски [Полный курс. В 2 томах : пер. с англ.] / под ред. В.В. Ковалева. – СПб. : Экономическая школа, 1997.
3. Ван Хорн Джеймс К. Основы управления финансами / Ван Хорн Джеймс К. [Пер. с англ.]. – М. : Финансы и статистика, 1999. – 799 с.
4. Друкер Питер Ф. Задачи менеджмента в XXI веке / Питер Ф. Друкер [Пер. с англ.]. – М. : Вильямс, 2000. – 240 с.
5. Давидюк Т.В. Фінансово-економічна безпека чи фінансова складова економічної безпеки: епістемологічний підхід // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2013. – Вип. 1(25). – С. 39-51.
6. Основы проектирования виртуальных предприятий промышленности : монография / С.И. Чимшит, О.В. Ткаченко, Куницкая К.Е., Козлов Е.Е., Козлов Е.В. [За ред. д-ра экон. наук В.А. Ткаченко]. – Д. : Изд-во ДУЭП. – 2005. – 388 с.
7. Партий Г.О. Финансы предприятия : навч. посіб. / Г.О. Партий і А.Г. Загородній. – Л. : ЛБІ НБУ, 2003. – 132 с.
8. Слав'юк Р.А. Финансы предприятия : навч. посіб. / Р.А. Слав'юк. – К. : ЦУЛ, 2002. – 323 с.
9. Татьяна Л.С. Роль фінансового планування на підприємстві в умовах ринкового господарювання // Татьяна Л.С. / Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2010. – № 1(9). – С. 78-83.
10. Степура В.В. Ієрархічні рівні фінансового планування // В.В. Степура / Економічні науки / ВХНУ. – 2011. – № 2. – С. 119-12.
11. Чимшит С.И. Имитационное моделирование как эффективный инструмент анализа экономических систем / С.И. Чимшит, Н.О. Резун // Академічний огляд : збірник наукових праць. – Дніпропетровськ. ДУЕП. – 2005. – № 2. – С. 128-138.

УДК 338.2

Чернецька О.В.

*кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку й аудиту
Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету*

МОНІТОРИНГ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Стаття присвячена питанням побудови ефективної системи моніторингу фінансових результатів як складової процесу управління в аграрному підприємстві. Визначено етапи моніторингу фінансових результатів, їх забезпечення та особливості в сільськогосподарських підприємствах. Наведено динаміку фінансового результату в сільськогосподарських підприємствах Дніпропетровської області у галузевому розрізі.

Ключові слова: фінансові результати, моніторинг фінансових результатів, система управління, забезпечення процесу моніторингу, аналітичні процедури.

Чернецкая О.В. МОНИТОРИНГ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Статья посвящена вопросам построения эффективной системы мониторинга финансовых результатов как составляющей процесса управления в аграрном предприятии. Определены этапы мониторинга финансовых результатов, их обеспечение и особенности в сельскохозяйственных предприятиях. Приведена динамика финансового результата в сельскохозяйственных предприятиях Днепропетровской области в отраслевом разрезе.

Ключевые слова: финансовые результаты, мониторинг финансовых результатов, система управления, обеспечение процесса мониторинга, аналитические процедуры.

Cherneckaya O.V. MONITORING OF FINANCIAL RESULTS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Article is devoted to an effective system of monitoring financial performance as part of the management process in the agricultural enterprise. The stages of monitoring financial performance, their support and especially in agricultural enterprises. Shows the dynamics of financial results in agricultural enterprises of Dnipropetrovsk region across industries.

Keywords: financial performance, financial performance monitoring, system management, maintenance monitoring process, analytical procedures.

Постановка проблеми. Фінансовий результат характеризує якісні та кількісні показники результативності господарської діяльності підприємства, а прибуток – позитивне (додатне) значення фінансового результату, що свідчить про високу результативність господарської діяльності та ефективне використання капіталу. Негативне (від'ємне) значення категорії фінансового результату відображається у показнику збитку, який свідчить про низький рівень або від-

сутність результативності господарської діяльності, неефективне управління ресурсним, виробничим та економічним потенціалами підприємства, невміле використання наявного капіталу, низьку якість роботи менеджменту підприємства тощо. Отже, як ключовий чинник економічної безпеки будь-якого підприємства фінансовий результат є об'єктом системи управління.

Зразком інформаційного забезпечення управління фінансовими результатами підприємства може

бути створення системи моніторингу, яка забезпечить управління повною, об'єктивною й актуальною інформацією для компетентного всебічно зваженого підходу до підготовки і прийняття обґрунтованих рішень [6]. Отже, одним із етапів управління підприємством є моніторинг, який, узагальнюючи існуючі підходи, визначається як система постійного спостереження за певним об'єктом з метою виявлення його відповідності бажаному результату (стану) [2]. Система моніторингу фінансових результатів аграрних підприємств на сьогодні використовується не досить ефективно, що негативно чинить відображається на процесі прийняття управлінських рішень. Відповідно, в період економічної кризи побудова системи моніторингу на аграрному підприємстві набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань, присвячених моніторингу фінансових результатів підприємства, займалися такі вчені, як Т.В. Андросова, О.А. Круглова, В.О. Козуб, Л.А. Поливана. Зокрема, В.О. Козуб [3] уточнює зміст поняття «моніторинг фінансових результатів підприємства» як спостереження з визначеною періодичністю за формуванням і використанням фінансових результатів.

Т.В. Андросова, О.А. Круглова, В.О. Козуб [1] як об'єкт моніторингу виділяють такі види фінансових результатів: валовий прибуток (збиток), фінансовий результат від реалізації, іншої операційної діяльності, операційної діяльності, ЕВІТДА, NOPAT, фінансовий результат від інвестиційної, фінансової, іншої звичайної, інших видів звичайної діяльності, фінансовий результат до оподаткування, чистий фінансовий результат, капіталізований прибуток.

Л.А. Поливана [6] запропонувала підхід до побудови системи моніторингу фінансових результатів, який дозволить об'єктивно оцінити діяльність підприємства, виявити резерви збільшення прибутку та рентабельності, а також допоможе розробити шляхи їх збільшення та сприятиме прийняттю виважених управлінських рішень.

В.О. Козуб присвятив фундаментальні дослідження в галузі моніторингу фінансових результатів на підприємствах торгівлі [1-5]. Вчений обґрунтував послідовність формування системи моніторингу фінансових результатів торговельного підприємства, визначив змістовне наповнення основних його етапів, виділив інформаційні, методичні, технічні та організаційні засади реалізації системи моніторингу фінансових результатів.

На жаль, питанням моніторингу фінансових результатів аграрних підприємств приділено мало уваги, що вимагає відповідних досліджень у цій галузі.

Постановка завдання. Вищевикладене зумовлює необхідність досліджень в аспекті побудови ефективної системи моніторингу фінансових результатів як складової процесу управління в аграрному підприємстві, а саме: визначення етапів моніторингу фінансових результатів, їх забезпечення та особливості в сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Повністю погоджуємось з В.О. Козуб, який зазначає, що система моніторингу фінансових результатів реалізується за відповідного інформаційного, технічного, організаційного та методичного забезпечення [4]. Інформаційне забезпечення передбачає формування джерел інформації та визначає характер інформації, яка надходить в процесі моніторингу фінансових результатів. Методичне забезпечення передбачає формування методики моніторингу, порядку визначення показників для моніторингу і відповідно їх обробку

для прийняття управлінських рішень. Технічне забезпечення зумовлює необхідність застосування в процесі моніторингу відповідних технічних засобів та програмного забезпечення з обробки інформації. Організаційне забезпечення визначає шляхи та швидкість просування інформації за внутрішніми комунікаційними каналами – як для здійснення процесу моніторингу, так і надання результатів моніторингу для прийняття оптимальних управлінських рішень.

Вищезазначені види забезпечення обумовлюють необхідність виділення в процесі моніторингу окремих його етапів. Причому, як наголошує Л.А. Поливана [6], етапи моніторингу фінансових результатів повинні розглядатися у нерозривній єдності та комплексі, оскільки неналежне чи неточне виконання одного із них призводить до викривлення результатів дослідження та хибних висновків щодо поточного й перспективного стану об'єкта дослідження. Розглянемо кожний із етапів моніторингу фінансових результатів більш детально.

В умовах розвитку ринкової економіки якісних змін потребують всі важелі управління. Зробити це неможливо без достовірної, належним чином обробленої та підготовленої для управління інформації про фінансово – господарську діяльність підприємства. Отже, першим етапом є побудова ефективної інформаційної моделі процесу моніторингу фінансових результатів аграрних підприємств. На передумові першочерговості цього етапу наголошує і Л.А. Поливана [6], оскільки прийняття виважених рішень неможливе без якісної і достовірної інформації.

Нагромадження раціонального потоку інформації на підприємствах повинно формуватися за певними принципами: з'ясування інформаційних потреб, враховуючи управлінські напрями галузевої структури виробництва; способи найефективнішого їх використання; відображення об'єктивних процесів виробництва, обігу, розподілу та споживання; раціонального чи нерационального використання природних, трудових, матеріальних і фінансових ресурсів; поєднання потоків інформації із різних джерел (бухгалтерської, статистичної, економічно-оперативної, даних спостережень), а також планових, оперативних даних; оперативність інформації, зв'язку та дистанційної передачі первинних даних з кожного об'єкта виробничо-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства.

Інструментом для одержання інформації в процесі моніторингу фінансових результатів виступає система бухгалтерського обліку. Дослідження формування фінансових результатів та відображення їх в обліку дозволяють зробити висновок, що організація бухгалтерського обліку фінансових результатів насамперед розпочинається з окреслення правил і способів облікової політики. Саме облікова політика забезпечує ефективну діяльність підприємства. Вона як основний інструмент виконує регулюючу функцію – шляхом вибору механізмів, необхідних для того, щоб ефективно діяла система обліку, введення її в дію, правове та інше регулювання відповідно до конкретних умов. Вважаємо, що наказ про облікову політику має містити детальні питання процесу ведення обліку доходів і фінансових результатів діяльності окремо щодо різних видів діяльності підприємства. У наказі про облікову політику в обов'язковому порядку мають бути розкриті питання щодо організації обліку доходів і фінансових результатів діяльності, які відносяться до методології обліку. Необхідно відзначити, що одними із найсуттєвіших елементів облікової політики підприємства, які впливають на визначення фінансових результатів,

є моменти визнання доходів і витрат, амортизаційна політика, підходи до оцінки виробничих запасів тощо. Основним критерієм при виборі того або іншого методу обліку за елементами облікової політики для кожного підприємства є виключно економічна ефективність, оскільки від установлених методів обліку залежать не тільки об'єктивність і точність розкриття інформації у фінансовій звітності, а й величина фінансового результату.

Крім того, необхідно додати інформацію про доходи і витрати, пов'язані з вимерзанням посівів, засухою, градом, зливами, ураганом, повіню, пожежами, інфекційними захворюваннями худоби і птиці тощо. Надзвичайні ситуації для аграрних підприємств являються, на жаль, звичне. Така ситуація вимагає ефективних рішень на запобігання таким подіям, ліквідацію їх наслідків, а це неможливо вирішити без належної інформативної бази, яка дозволить вчасно та оперативно зреагувати на ризики надзвичайних подій, мінімізувати витрати і в деякій мірі унеможливити повтору окремих надзвичайних подій в подальшому тощо. Джерелом такої інформації має виступати облікова система, яка має бути покликана на уникнення необізнаності керівництва щодо ризиків і перспектив підприємства. На нашу думку, враховуючи, що розміри цих доходів і витрат на підприємствах є вагомими і вони справляють великий вплив на фінансові результати, таку інформацію необхідно виділяти у складі інших витрат і доходів діяльності. Це виділення дасть інформацію для здійснення аналітичної вибірки витрат за пересіяною культурою і їх групування залежно від видів робіт, можливість вчасно забезпечити результативні управлінські рішення, мінімізувати витрати як окремих аграрних підприємств, так і галузі в цілому тощо.

Отже, саме облік надає керівництву підприємства оперативну, достовірну та об'єктивну інформацію. Тому для удосконалення управління підприємством необхідно використовувати нові методи управління і сучасні технічні засоби побудови різних інформаційних систем.

Л.А. Поливана [6] пропонує на другому етапі сформулювати систему оціночних показників, на підставі яких буде надано детальну інформацію про фінансові результати підприємства, причому у процесі відбору її складових пропонує враховувати галузеву специфіку функціонування підприємства і особливості формування фінансових результатів, сферу впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на їх зміну, взаємозв'язки та взаємообумовленості господарських процесів, і вже на цій основі формувати оптимальну систему інформативних і оціночних показників та здійснювати перевірку відповідності їх наявному інформаційному забезпеченню. Дійсно, при побудові системи моніторингу важливо відібрати такі показники, які дадуть повну уяву про взаємодію окремих показників та етапів процесу управління фінансовими результатами в аграрних підприємствах.

Після відбору показників для процесу моніторингу фінансових результатів логічно здійснити їх аналіз для формування вихідної інформації з метою прийняття на її основі ефективних управлінських рішень. Ю.М. Тютюнник наголошує, що аналіз фінансових результатів є необхідною умовою ефективного управління доходами і витратами підприємств із метою збільшення прибутку та підвищення рентабельності.

Як зазначає Р.В. Скалюк [7], розробка оптимальних співвідношень темпів зростання фінансових результатів за видами діяльності – це дієвий аналітичний інструмент оптимізації процесу управління фінансо-

вими результатами в системі забезпечення стійкого довгострокового економічного розвитку підприємств. У сільському господарстві, як правило, виробництво представлено або галуззю рослинництва, або поєднанням галузей рослинництва та тваринництва, рідше – наданням послуг. Причому галузь рослинництва є більш рентабельною, а тваринництво – частіше збитковим, тому в більшості сільгоспідприємств фінансовий результат може бути представлений прибутком в галузі рослинництва та збитком у галузі тваринництва на фоні загального позитивного фінансового результату від діяльності підприємства.

Отже, у процесі моніторингу доцільно прослідкувати динаміку зміни фінансового результату діяльності сільськогосподарських підприємств в галузевому розмірі. У період зростання рівня інфляції, що є характерним для економіки України, вважаємо за доцільне прослідкувати за ланцюговими темпами росту фінансового результату сільськогосподарських підприємств в галузевому розрізі. Джерелами інформації для проведення аналізу фінансових результатів є зведені статистичні матеріали сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області за період 2006–2013 рр. (рис. 1, 2).

Рис. 1. Динаміка фінансового результату в сільськогосподарських підприємствах Дніпропетровської області у галузі рослинництва

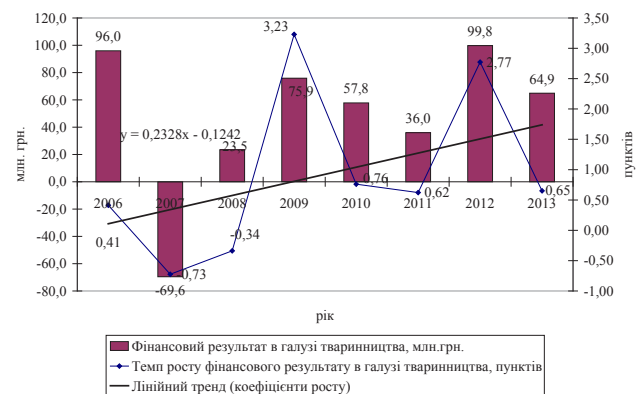

Рис. 2. Динаміка фінансового результату в сільськогосподарських підприємствах Дніпропетровської області у галузі тваринництва

Як показують дані рисунка 1, розмір фінансових результатів у сільськогосподарських підприємствах Дніпропетровської області в галузі рослинництва за період 2006–2013 рр. має тенденцію до збільшення. У стабільних умовах господарювання така динаміка є позитивною, але у даному випадку головною причиною зростання прибутку є інфляція. У сільськогосподарських підприємствах закупівля матеріальних

ресурсів здійснюється навесні, тоді як реалізується в кінці літа та восени, відповідно, матеріальні витрати на виробництво продукції дещо нижче порівняно з доходом від реалізації цієї продукції. Слід зазначити, що, не дивлячись на позитивну динаміку зміни фінансового результату в галузі рослинництва, темпи зростання прибутку знижуються (це показують параметри рівняння тренду), тобто зростання відбувається з уповільненням.

Характеризуючи динаміку зміни фінансового результату в сільськогосподарських підприємствах Дніпропетровської області у галузі тваринництва (рис. 2), варто зазначити про постійні коливання – і в бік зниження, і в бік зростання, але аналітичне вирівнювання показує, що фінансові результати зростають швидшими темпами, ніж в галузі рослинництва.

Після аналізу показників в динаміці варто розглянути вплив факторів на відповідні зміни. Як зазначає В.О. Козуб [4], значною перевагою факторної моделі є можливість деталізації вихідної моделі за рахунок розширення її показниками другого, третього та інших рівнів. Повністю погоджуємося з Л.А. Поливаном [6], яка акцентує увагу, що, як правило, фактори зовнішнього середовища – це об'єктивні чинники, які не залежать від діяльності підприємства, а чинники внутрішнього середовища – це чинники, які залежать від діяльності підприємства.

Фінансовий результат аграрних підприємств залежить від обсягу виробництва і реалізації виробленої продукції. Ціна на продукцію формується під впливом попиту і пропозиції. Підприємство не може безпосередньо впливати на ці чинники, однак воно мусить максимально їх врахувати.

На суму прибутку, крім рівня цін, можна впливати шляхом зміни структури витрат на виробництво продукції та її обсягу. Взаємозв'язок між обсягом виробництва, постійними і змінними витратами та прибутком виражає показник лівериджу. Чим більша величина лівериджу, тим чутливіша реакція прибутку на зміну обсягів виробництва. На наш погляд, для сільськогосподарських підприємств дуже важливим є дослідження характеру прояву даної закономірності. Отже, у системі управління фінансовим результатом вважаємо за доцільне врахувати такий чинник, як розмір і структуру витрат та обсяг виробництва, а також їх взаємозв'язок з фінансовим результатом.

Усі виявлені фактори в процесі моніторингу мають бути враховані при побудові факторних та кореляційно-регресійних моделей. В якості підсистеми комплексного економічного аналізу господарської діяльності підприємства можна розглядати функціонально-вартісний аналіз, оскільки цей вид аналізу є не тільки засобом зниження витрат і підвищення фінансового результату, але також інструментом вдосконалення прийняття управлінських рішень. ФВА призначений для здійснення системного відстеження технологічного процесу виробництва, спрямованого на мінімізацію витрат, встановлення взаємозв'язку «витрати-результат», для забезпечення підвищення якості продукції.

Як наголошує В.О. Козуб [3], моніторинг здійснюється з метою обґрунтування управлінських рішень щодо формування та використання фінансових результатів у поточному періоді та довгостроковій перспективі. Отже, кінцевим етапом процесу моніторингу фінансових результатів можна визначити надання висновків та рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень з метою оптимізації діяльності сільськогосподарського підприємства. Причому вихідна інформація має бути повною, точною та систематизованою для побудови системи управління фінансовими результатами.

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючи вищевикладений перелік етапів моніторингу фінансових результатів, їх забезпечення та особливості в сільськогосподарських підприємствах, вважаємо побудову системи моніторингу в аграрному підприємстві необхідною умовою для ефективного функціонування системи управління, що забезпечить конкурентоспроможність підприємства, його фінансову стабільність та вибір оптимальних шляхів для досягнення стратегічної мети діяльності підприємства. Важливого значення при цьому набуває застосування різноманітних аналітичних процедур у процесі моніторингу, що й визначає напрям подальших досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андросова Т.В. Світовий та вітчизняний досвід визначення фінансового результату як об'єкта моніторингу на торговельному підприємстві / Т.В. Андросова, О.А. Круглова, В.О. Козуб // Проблеми економіки. – 2014. – № 3. – С. 194-201.
2. Андросова Т.В. Система моніторингу фінансового результату підприємств роздрібної торгівлі / Т.В. Андросова, В.О. Козуб // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2011. – Вип. 1. – С. 216-223 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/esprstp_2011_1_34.pdf.
3. Козуб В. Дефініції моніторингу фінансових результатів підприємства / В. Козуб // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського (Серія «Економічні науки»). – 2012. – № 4(58).
4. Козуб В.О. Формування системи моніторингу фінансових результатів підприємств торгівлі / В.О. Козуб // Бізнесінформ. – 2013. – № 2. – С. 163-168.
5. Козуб В.О. Моніторинг фінансових результатів торговельного підприємства в оперативному режимі / В.О. Козуб [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/32_PVMN_2011/Economics/10_96884.doc.htm.
6. Поливан Л.А. Організаційно-методичні основи побудови системи моніторингу фінансових результатів підприємства / Л.А. Поливан // Вісник ЖНАЕУ. – 2012. – № 2, т. 2. – С. 349-357.
7. Скалюк Р.В. Аналітичні інструменти оптимізації управління фінансовими результатами промислових підприємств / Р.В. Скалюк // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. – 2011. – № 1(55). – С. 277-279.
8. Статистичний збірник «Сільське господарство Дніпропетровської області» // Головне управління статистики у Дніпропетровській області. За редакцією О.М. Шпильової. – Дніпропетровськ. – 2014. – 204 с.
9. Тютюнник Ю.М. Формування та факторний аналіз фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств / Тютюнник Ю.М. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2011. – № 1. – С. 117-121.